

EUROPEAN UNION

**EU
MISSIONS**

ADAPTATION TO CLIMATE CHANGE

Vključevanje deležnikov in državljanov v prilagajanje na podnebne spremembe: Priročnik »Naredi sam«

VSEBINA

VKLJUČEVANJE ZAINTERESIRANIH STRANI IN DRŽAVLJANOV V PRILAGAJANJE NA PODNEBNE SPREMEMBE	4
KORAK 1: PRIPRAVA TEMELJEV ZA PRILAGAJANJE	8
KORAKI 2, 3 IN 4: OCENA PODNEBNIH TVEGANJ IN RANLJIVOSTI TER IDENTIFIKACIJA, OCENA IN IZBIRA MOŽNOSTI PRILAGAJANJA	18
KORAK 5: IZVAJANJE POLITIK IN UKREPOV PRILAGAJANJA	24
KORAK 6: SPREMLJANJE, VREDNOTENJE IN UČENJE	30

Avtorji: Marianne Wehbe¹, Gloria Salmoral¹,
Manuel Bea¹, Elena López-Gunn¹, Richard J. Smithers².

¹ Icatalist, ² Ricardo

Elektronska pošta: info@mip4adapt.eu

Rokopis posodobljen marca

Ta dokument citirajte kot: Wehbe, M., Salmoral, G., López-Gunn, E., M. & Smithers, R.J. 2024. DIY Manual on engaging stakeholders and citizens in climate adaptation, including tools, good practices, and experiences (Priročnik naredi sam o vključevanju zainteresiranih strani in državljanov v prilagajanje podnebnim spremembam). marec 2025. Misija EU o prilagajanju podnebnim spremembam. Evropska unija, Bruselj.

Izjava o omejitvi odgovornosti

Ta dokument odraža izključno stališča avtorjev. Evropska komisija pa ni odgovorna za kakršnokoli uporabo informacij, ki jih dokument vsebuje. Ustrezno so bili navedeni viri že objavljenega gradiva in delo drugih avtorjev, bodisi z navedbo vira, navedkom ali obojim. Ponovna uporaba je dovoljena, če je naveden vir in če se ne izkrivlja prvotnega pomena ali sporočila dokumenta.

Evropska komisija ni odgovorna za morebitne posledice ponovne uporabe. Politika ponovne uporabe dokumentov Evropske komisije je določena z Odločbo Komisije 2011/833/EU z dne 12. decembra 2011 o ponovni uporabi dokumentov Komisije (UL L 330, 14.12.2011, str. 39).

Vse slike © Evropska unija, razen če ni navedeno drugače.

© European Union, 2025

VKLJUČEVANJE ZAINTERESIRANIH STRANI IN DRŽAVLJANOV V PRILAGAJANJE NA PODNEBNE SPREMEMBE

Vključevanje deležnikov in prebivalcev povečuje ustreznost, učinkovitost in verodostojnost načrtov za prilagajanje na podnebne spremembe, saj krepi zaupanje in spodbuja skupno podporo za izvajanje ukrepov. Na ta način se v načrtovanje vključijo lokalne izkušnje in skrbi, nadgradijo se obstoječi pristopi od zgoraj navzdol, okrepi se občutek skupne odgovornosti in jasneje oblikujejo skupni cilji.

Priročnik, ki je pred vami, je pripravila EU Mission Implementation Platform for Adaptation to Climate Change (MIP4Adapt) in je namenjen regionalnim ter lokalnim oblastem. Poudarja štiri ključne korake za učinkovito vključevanje deležnikov in prebivalcev v procese prilagajanja na podnebne spremembe:

- **Komuniciranje:** zagotavljanje jasnih in dostopnih informacij.
- **Aktivno vključevanje** zainteresiranih strani in skupnosti.
- **Povezovanje** zainteresiranih strani in državljanov za lažje sodelovanje.
- **Omogočanje** kolektivnega in individualnega delovanja.

Slika 1. Šest korakov regionalnega orodja za podporo prilagajanju (RAST). Vir: [Mission Portal](#)

Priročnik ponuja praktične načine za sodelovanje z deležniki in za spodbujanje njihovega aktivnega vključevanja v vse faze načrtovanja in izvajanja ukrepov za prilagajanje na podnebne spremembe. Bralca vodi skozi ustrezne participativne aktivnosti ter izpostavlja orodja, dobre prakse in primere vključevanja deležnikov v vse korake cikla načrtovanja prilagajanja, kot ga opredeljuje [Regional Adaptation Support Tool \(RAST\)](#) (Slika 1).

Splošne participativne aktivnosti (kot so delavnice, fokusne skupine in skupščine prebivalcev) ter z njimi povezana orodja za vključevanje deležnikov in prebivalcev se lahko uporabljajo v različnih kontekstih, ne le pri načrtovanju in izvajanju ukrepov prilagajanja na podnebne spremembe. Predstavljajo osnovo za sodelovanje, saj omogočajo zbiranje različnih pogledov, razumevanje pomislekov, spodbujanje dialoga, aktivno sodelovanje in doseganje soglasij. Čeprav z njimi morda ni mogoče zajeti vseh stališč, so takšne aktivnosti lahko zelo učinkovite ter predstavljajo podlago za nadaljnji razvoj in izvajanje inovativnejših participativnih pristopov in orodij za sodelovanje.

KAJ JE NOVEGA...

Priročnik je zasnovan po principu »naredi sam« (DIY) in je namenjen samostojni uporabi. Predstavlja splošne participativne aktivnosti in z njimi povezana orodja. Ta posodobljena različica vključuje povratne informacije uporabnikov prve izdaje ter prinaša nova orodja in usmeritve za lažjo uporabo v praksi. Izpopolnili smo pristope k vključevanju različnih vrst deležnikov, vključno s predstavniki zasebnega in nevladnega sektorja, kar omogoča širšo uporabnost priročnika. Poleg tega smo pripravili tematske letake, ki se osredotočajo na participativne aktivnosti in pripadajoča orodja, da bi olajšali odločanje skozi celoten proces načrtovanja prilagajanja. Letaki obravnavajo naslednje teme:

- **Ustvarjalno vključevanje**, ki spodbuja ustvarjalnost pri prilagajanju na podnebne spremembe. Ustvarjalne participativne aktivnosti in z njimi povezana orodja omogočajo vključevanje širšega spektra pogledov, saj ljudem omogočajo svobodno izražanje ter možnost, da prispevajo na raznolike, umetniške in izvirne načine. Takšen pristop spodbuja čustvene povezave, izmenjavo znanja, krepitev skupnosti, navdihuje k dejanjem ter vpliva na oblikovanje podnebnih politik.

- **Vključevanje zasebnega sektorja**, zlasti pri prepoznavanju in izvajanju ukrepov ter inovativnih rešitev za prilagajanje na podnebne spremembe. Zasebni sektor razpolaga z viri, strokovnim znanjem in inovacijskim potencialom, ki lahko pomembno prispevajo k podnebnim ukrepom. Z vključevanjem podjetij v razvoj in izvajanje podnebnih strategij je mogoče izkoristiti njihov vpliv pri spodbujanju trajnostnih praks, ki podpirajo prilagajanje. Sodelovanje med javnim in zasebnim sektorjem lahko pripelje do učinkovitih in inovativnih rešitev, ki naslavlja podnebne ranljivosti in tveganja ter tako krepijo prilagajanje z okoljskega, družbenega in ekonomskega vidika.
- **Podpora ranljivim skupinam**, da bodo podnebni ukrepi vključujoči. Tisti, ki jih podnebne spremembe najbolj prizadenejo, pogosto potrebujejo ciljno usmerjene pristope za prilagajanje razmeram in krepitev odpornosti. Pobude se lahko osredotočajo na omogočanje dostopa do virov, medsebojno učenje in podporne sisteme, ki ranljivim skupinam omogočajo dejavno sodelovanje pri načrtovanju in izvajanju prilagoditvenih ukrepov. Opolnomočenje teh skupnosti pomeni njihovo aktivno vključevanje v prepoznavanje in določanje prednostnih nalog glede svojih specifičnih ranljivosti problematik pri soočanju s podnebnimi tveganji. Člani skupin tako sami prepoznajo, določijo in izvajajo ukrepe prilagajanja, ki odgovarjajo njihovim potrebam.

Z vključevanjem celotne **družbe ter aktivnim sodelovanjem** vseh tipov deležnikov lahko zagotovimo, da nihče ne ostane prezrt, spodbujamo socialno pravičnost ter povečamo učinkovitost prilagajanja na podnebne spremembe. Tako zmanjšujemo ranljivosti in tveganja ter krepimo odpornost družbe kot celote.

Za učinkovito uporabo priročnika začnite s pregledom 1. koraka orodja RAST, ki je ključen za oblikovanje strategije vključevanja in komuniciranja. Ta osnovni korak vam bo pomagal vzpostaviti trdne temelje za vključevanje deležnikov in prebivalcev skozi celoten proces načrtovanja prilagajanja na podnebne spremembe.

Pri nadaljnjem delu uporabljajte priročnik glede na svoje specifične potrebe. Zasnovan je kot prilagodljiv in celovit vir, zato lahko izbirate vsebine, ki najbolj ustrezajo vašim ciljem. Vsako poglavje se nanaša na določen korak v ciklu načrtovanja in ga je mogoče uporabljati tudi samostojno.

Tako lahko kar najbolj izkoristite posamezna poglavja priročnika:

- Tematski letaki: Začnite z njimi, če želite hiter pregled primerov orodij.
- Tabele po korakih orodja RAST: Uporabite jih za podrobne opise posameznih orodij.

V priročniku so na voljo neposredne povezave do dodatnih informacij za vsako orodje, vključno s primeri uporabe in dobrimi praksami. Vključena so vsa orodja iz prejšnje različice, dodatno pa so dodana nova orodja za vključevanje različnih vrst deležnikov.

Priročnik sledi strukturi orodja RAST in za vsak korak v ciklu načrtovanja prilagajanja na podnebne spremembe predstavlja konkretne participativne aktivnosti ter pripadajoča orodja, dobre prakse in izkušnje, povezane z vključevanjem deležnikov in prebivalcev.

Izbira participativnih aktivnosti in z njimi povezanih orodij za vključevanje deležnikov in prebivalcev v načrtovanje in izvajanje prilagajanja na podnebne spremembe je odvisna od ciljev posameznega koraka ter vaših splošnih namenov. Ti lahko vključujejo izmenjavo informacij, skupno analizo, spodbujanje medsebojnega učenja, omogočanje skupnega odločanja ali vključevanje določenih deležnikov. Glede na razpoložljivo interno znanje in zmogljivosti je smiselno razmisliti o sodelovanju z zunanjim strokovnjakom, ki vam lahko pomaga pri učinkovitem vključevanju deležnikov iz javnega, zasebnega in nevladnega sektorja ter prebivalcev, pa tudi pri izvedbi participativnih aktivnosti in uporabi ustreznih orodij.

Pomembno je, da ne glede na to, v kateri fazi cikla prilagajanja se nahajate, preberete 1. korak, ki je namenjen oblikovanju strategije vključevanja in komuniciranja. Strategijo lahko med izvajanjem posameznih korakov cikla načrtovanja prilagajanja sproti prilagajate in nadgrajujete glede na potrebe in okoliščine.

KORAK 1: PRIPRAVA TEMELJEV ZA PRILAGAJANJE

Kako brati to poglavje:

Pri 1. koraku orodja RAST začnite s pregledom svojih ciljev za vključevanje deležnikov in prebivalcev, da si razjasnite, zakaj jih želite vključiti. To poglavje pojasnjuje pomen zgodnjega vključevanja deležnikov in prebivalcev. Oglejte si praktične primere za oblikovanje strategije vključevanja in komuniciranja – ti bodo postavili temelje za učinkovitejšo oceno tveganj in oblikovanje politik v nadaljnjih korakih.

Cilji tega poglavja:

- Pregled prvega koraka orodja RAST: vzpostavitev temeljev za cikel prilagajanja na podnebne spremembe.
- Poudarek na zgodnjem vključevanju deležnikov iz javnega, zasebnega in nevladnega sektorja ter prebivalcev v proces.
- Izpostavlja pomen participativnih aktivnosti, ki spodbujajo sodelovanje in povezovanje.
- Ponuja praktične primere za oblikovanje strategije vključevanja, ki zagotavljajo vključujoče in učinkovito načrtovanje prilagajanja.

Korak 1 Priprava podlage za prilagajanje

V 1. koraku, pripravi temeljev za prilagajanje, je ključno, da zberemo in ustrezno organiziramo temeljne elemente, potrebne za začetek načrtovanja prilagajanja. Sem sodi prepoznavanje ključnih deležnikov iz javnega, zasebnega in nevladnega sektorja ter predstavnikov civilne družbe, ki morajo biti vključeni v proces. Z zgodnjim vključevanjem zagotovimo, da so njihova stališča in vpogledi upoštevani že od začetka, kar postavlja trdne temelje za učinkovitejšo in bolj vključujočo oceno tveganj (2. korak), določanje, izbiro in izvajanje prilagoditvenih ukrepov (3., 4. in 5. korak) ter za spremljanje, vrednotenje in učenje (6. korak). S strukturiranim pristopom k vključevanju v 1. koraku vzpostavimo osnovo za smiselno sodelovanje, izmenjavo in soustvarjanje skozi celoten cikel načrtovanja prilagajanja.

V tem koraku lahko oblikujete strategijo vključevanja in komuniciranja (glej sliko 1), prilagojeno vašemu lokalnemu kontekstu, tako da odgovorite na naslednja ključna vprašanja:

- Zakaj se vam zdi pomembno vključevati deležnike in prebivalce – tako na splošno kot posebej v posameznih fazah procesa načrtovanja prilagajanja?
- Kdo so ključni nosilci izvajanja v posameznih sektorjih ali storitvah iz javnega, zasebnega in nevladnega sektorja, ki jih je treba vključiti v cikel načrtovanja prilagajanja?
- Kako boste zagotovili dolgoročno politično podporo?
- Kako boste zagotovili uspešen participativen proces, ki vam bo pomagal pridobiti javno sprejemanje načrta za prilagajanje na podnebne spremembe in spodbuditi k ukrepanju?
- Katere aktivnosti boste vključili v strategijo vključevanja in komuniciranja – in zakaj prav te?

Korak 2 Ocenjevanje podnebnih tveganj in ranljivosti

Korak 3 Opredelitev možnosti prilagajanja

Korak 4 Ocena in izbira možnosti prilagajanja

Korak 5 Izvajanje politik in ukrepov za prilagajanje

Korak 6 Spremljanje, vrednotenje in učenje

Za začetek lahko izvedete kartiranje deležnikov in analizo povezav med njimi. Na primer, **vodnik RESIN** predlaga:

- Prepoznavajte deležnike iz javnega, zasebnega in nevladnega sektorja s pomočjo vaje za kartiranje deležnikov.
- Kategorizirajte deležnike z uporabo **matrike vpliv–interes**, da ocenite njihovo stopnjo moči in vključenosti v prizadevanja za prilagajanje podnebnim spremembam, pri čemer razlikujete med:
 - Ključni akterji (visok vpliv, velik interes): ključni deležniki, ki morajo biti aktivno vključeni v sprejemanje odločitev
 - Ključni zagovorniki (visok vpliv, nizek interes): vplivni, a manj vpeti deležniki, ki jih je treba zadovoljiti, da se prepreči morebiten odpor
 - Močni podporniki (nizek vpliv, velik interes): dejavni deležniki, ki kljub pomanjkanju odločilne moči lahko pomembno prispevajo k podpori
 - Drugi akterji (nizek vpliv, nizek interes): manj pomembni v začetni fazi, vendar jih je treba spremljati zaradi možnih sprememb v vplivu ali interesu
- Analizirajte odnose med deležniki (glejte **uvodne smernice za analizo družbenih omrežij**).

Uporabite lahko tudi RACI matriko, s katero jasno določite, kdo mora biti:

- **Odgovorni (Responsible):** tisti, ki upravljajo sektorje, sisteme ali vire v procesu načrtovanja prilagajanja
- **Pristojni (Accountable):** tisti, ki sprejemajo ključne odločitve in nadzorujejo izvedbo procesa
- **Posvetovani (Consulted):** strokovnjaki in svetovalci, ki lahko prispevajo pomembne vsebinske vpoglede
- **Obveščeni (Informed):** posamezniki in skupine, na katere vplivajo podnebne spremembe ali ki bodo imeli koristi od prilagoditvenih ukrepov

Matrika vpliv–interes in matrika RACI skupaj predstavljata dragoceno orodje pri oblikovanju vključujoče in dobro usklajene strategije vključevanja in komuniciranja. Pomagata vam določiti, koga je treba vključiti in na kakšen način v posamezni fazi procesa prilagajanja.

Učinkovito **komuniciranje** in vključevanje morata zagotoviti, da so ključna sporočila jasno posredovana ciljnim skupinam prek najprimernejših kanalov, vključno s participativnimi dejavnostmi. Sporočila morajo biti prilagojena značilnostim, prioritetam in skrbem posameznih skupin – naj gre za odločevalce, izvajalce, strokovnjake ali širšo javnost. Uporaba jasnih, vsebinsko relevantnih in privlačnih vsebin, prepričljivih zgodb, razumljivega jezika ter vizualnih elementov spodbuja razumevanje, sodelovanje, vključenost in podporo za ukrepe prilagajanja.

Če ste velika regionalna ali lokalna oblast z ustreznimi zmogljivostmi in viri, lahko razmislite o vzpostavitvi **skupnostnih praks** (glej priročnik **Community of Practice Playbook**), ki vključuje relevantne deležnike iz javnega, zasebnega in nevladnega sektorja, in/ali o oblikovanju državljske skupščine, ki bi sodelovala v vseh nadaljnjih fazah (glej tabelo 1). Preden se odločite za vzpostavitev takšnih struktur, pa je smiselno presoditi, ali jih boste dolgoročno lahko tudi vzdrževali.

Tabela 1 vsebuje povzetek različnih participativnih dejavnosti, pripadajočih orodij in primerov dobrih praks, ki vam lahko pridejo prav pri načrtovanju vključevanja.

Za nadaljnjo krepitev medsebojnega razumevanja med regionalnimi in lokalnimi oblastmi glede najučinkovitejših načinov vključevanja deležnikov in prebivalcev v prilagajanje podnebnim spremembam izkoristite priložnost, da predstavite svoja prizadevanja prek **zgodb o prilagajanju** na **portalu Misije** ter s sodelovanjem v **Skupnosti prakse Misije EU za prilagajanje**. Skupnost organizira seminarje in omogoča sodelovanje med vsemi, ki prispevajo k izvajanju Misije po vsej Evropi.

Poleg tega se je lahko koristno tudi skupnosti Community of Practice of the **Competence Centre on Participatory and Deliberative Democracy (CC-DEMOS)**, ki omogoča izmenjavo izkušenj, izboljšanje participativnih procesov in krepitev vključevanja deležnikov v politike prilagajanja. To pobudo vodi Skupno raziskovalno središče Evropske komisije in ponuja usposabljanja, raziskovalna sodelovanja ter platformo za deljenje dobrih praks na področju participativne in deliberativne demokracije.

Tabela 1. Priporočene participativne dejavnosti za vključevanje deležnikov in prebivalcev v 1. koraku: Priprava temeljev za prilagajanje

Dejavnost sodelovanja	Ciljna skupina	Zakaj uporabiti to dejavnost v koraku 1?	Razmisleki	Primeri uporabljenih orodij, dobrih praks in izkušenj
Načrtovanje in analiza interesnih skupin	Zainteresirane strani	Skupna analiza za prepoznavanje in razvrščanje deležnikov. Bistvenega pomena za oblikovanje dokazne podlage, politično podporo, vzpostavitev upravljaljskih struktur ter opredelitev in analizo zainteresiranih strani in vlog.	Natančna identifikacija in sodelovanje Morebitna pristranskost pri razvrščanju	Uporabna orodja Metodologija RESIN in navodila za kartiranje deležnikov; kategorizacija in razvrščanje deležnikov po pomembnosti z uporabo analize socialnih omrežij ; dodeljevanje vlog in odgovornosti z uporabo matrike RACI . Dobre prakse in izkušnje Mreža deležnikov v okrožnem svetu Rogaland ; kako vključiti ekosistem inovatorjev z inovativnim pristopom v regiji Blekinge ; načrt ključnih deležnikov v andaluzijski regiji .
Skupnosti	Zainteresirane strani; državljani	Vključevanje in posvetovanje v zvezi z odločitvami glede cikla načrtovanja prilagajanja podnebnim spremembam. Pomaga pri medsebojnem razumevanju, oblikovanju dokazne podlage in vzpostavljanju struktur upravljanja z vzajemnim učenjem in sodelovanjem.	Potrebna je trajna strategija vključevanja	Uporabna orodja Priročnik EU-JRC o skupnostih praks ; poseben članek o skupnostih praks in podnebnih spremembah . Dobre prakse in izkušnje Regionalna konferenca COP v Centre-Val de Loire za prenos okoljskih ambicij v konkretne ukrepe; projekt EU Digital Water City s skupnostjo praktikov, ki se osredotoča na reševanje izzivov podnebnih sprememb za vodni sektor in nove tehnologije.
Klimatski sklop	Državljeni	Zagotavljanje uspešnega sodelovanja. Ključnega pomena za ustvarjanje varnega prostora za razprave in posvetovanja, politično podporo, prevzemanje odgovornosti za vprašanja in ozaveščanje o prilagoditvenih načrtih.	Visoke organizacijske in logistične zahteve	Uporabna orodja Zbirka orodij za podnebno skupščino in živi laboratorij iz projekta CLIMAS ; EU viri o podnebni skupščini v KNOCA (mreža znanja o podnebnih skupščinah). Dobre prakse in izkušnje Navdihujoče izkušnje v Westminstru , na Škotskem , v Krakovu , Kataloniji , Milanu , Cambridgeu in Zagrebu .
Pripovedovanje zgodb	Državljeni	Obveščanje o podnebnih vplivih s pomočjo pripovedi. Učinkovito za obveščanje o prilagajanju, ozaveščanje in vzajemno učenje.	Učinkovitost je odvisna od kakovosti pripovedi	Uporabna orodja Projekt ParCos ; Zemljevid podnebnih zgodb Ambrogia in Gaia . Dobre prakse in izkušnje Izkušnje s pripovedovanjem zgodb v metropoli Nantes ; orodje Climate Story iz regije Auvergne-Rhône-Alpes Énergie Environnement (AURA-EE).
Podnebni sprehod	Državljeni	Vključevanje državljanov z interaktivnimi izkušnjami. Omogoča ozaveščanje in vzajemno učenje o prilagajanju na zanimiv način.	odvisen od vremena, morda ne bo pritegnil vseh občanov	Uporabna orodja Podnebni sprehod v okviru Podnebnega pakta; Podnebni sprehod in Wanderers of Changing Worldsprojekt . Dobre prakse in izkušnje Podnebni sprehod v Gradcu .
Podnebni festival	Državljeni	Izmenjava informacij in vzajemno učenje z vključevanjem državljanov prek umetniških dogodkov, razstav in interaktivnih eksponatov. Uporabno za ozaveščanje, politično podporo ter vključevanje širokega in številnega občinstva.	Veliko organizacijskih naporov	Dobre prakse in izkušnje Podnebni festivala v Galwayu in Edinburgu ; festival podnebnih storitev in inovacij Climateeurope2 v Benetkah ; festival Climax v Bordeauxu .
Usposabljanje o odpornosti podjetij	Zainteresirane strani	Programi ali dejavnosti, ki krepijo zmogljivosti podjetij za ocenjevanje ranljivosti in razvoj strategij prilagajanja.	Opolnomoči z znanjem in orodji. Zahteva trajno sodelovanje in vire.	Dobre prakse in izkušnje Škotska z delavnicami za mala podjetja, ki jih je prizadela obalna erozija .

KLJUČNE TOČKE, KI JIH JE TREBA UPOŠTEVATI PRI OBLIKOVANJU STRATEGIJE SODELOVANJA IN KOMUNICIRANJA

DOLOČITE SVOJE CILJE IN MERILA USPEHA

- Določite jasne cilje za vključevanje in komuniciranje z deležniki ter prebivalci, prilagojene posameznim korakom orodja RAST.
- Opredelite, kako boste merili uspešnost aktivnosti vključevanja in komuniciranja.

DOLOČITE, KDO MORA BITI VKLJUČEN IN V KATERIH DELIH PROCESA

- Uporabite matriko vpliv–interes in matriko RACI za prepoznavanje ključnih deležnikov in prebivalcev, s katerimi morate komunicirati. To bo pripomoglo k zagotavljanju dolgoročne politične zavezanosti ter vzpostavitvi učinkovitega upravljanja procesa načrtovanja in izvajanja prilagajanja. Hkrati boste s tem zagotovili ustreznost, verodostojnost in legitimnost svojega delovanja ter lažje prepoznali tiste, katerih razumevanje in podpora sta ključna za uspešno izvedbo.
- Nekateri deležniki bodo pomembni v vseh fazah procesa načrtovanja prilagajanja, medtem ko bodo drugi relevantni le v določenih korakih. Ob začetku vsake naslednje faze je priporočljivo ponovno preveriti, katere deležnike je smiselno vključiti. V 2., 3. in 4. koraku gre za tiste, ki morajo sodelovati zaradi svojih pristojnosti, odgovornosti ali strokovnega znanja, povezanega s sektorji, ki jih boste obravnavali pri oceni podnebne ranljivosti, tveganj in možnosti prilagajanja. V 5. koraku, pri pripravi izvedbenih načrtov, pa vključite organizacije in posameznike, ki lahko sodelujejo kot morebitni izvajalski partnerji ali financerji.

SPODBUJAJTE TRAJNOSTNO VKLJUČEVANJE

- Določite ustrezne participativne dejavnosti in pripadajoča orodja za vključevanje deležnikov iz javnega in zasebnega sektorja ter prebivalcev, tako da oblikujete okvirni načrt participativnih aktivnosti za vsak korak orodja RAST (glej sliko 2).
- Pojasnite koristi vključevanja za vašo regionalno ali lokalno oblast, za deležnike in prebivalce – vključno z upravljanjem pričakovanj in krepitevijo občutka skupnosti.
- Opredelite potrebne vire in predvideno trajanje posamezne participativne dejavnosti. Upoštevajte, da se lahko trajanje procesa vključevanja s časom spremeni.

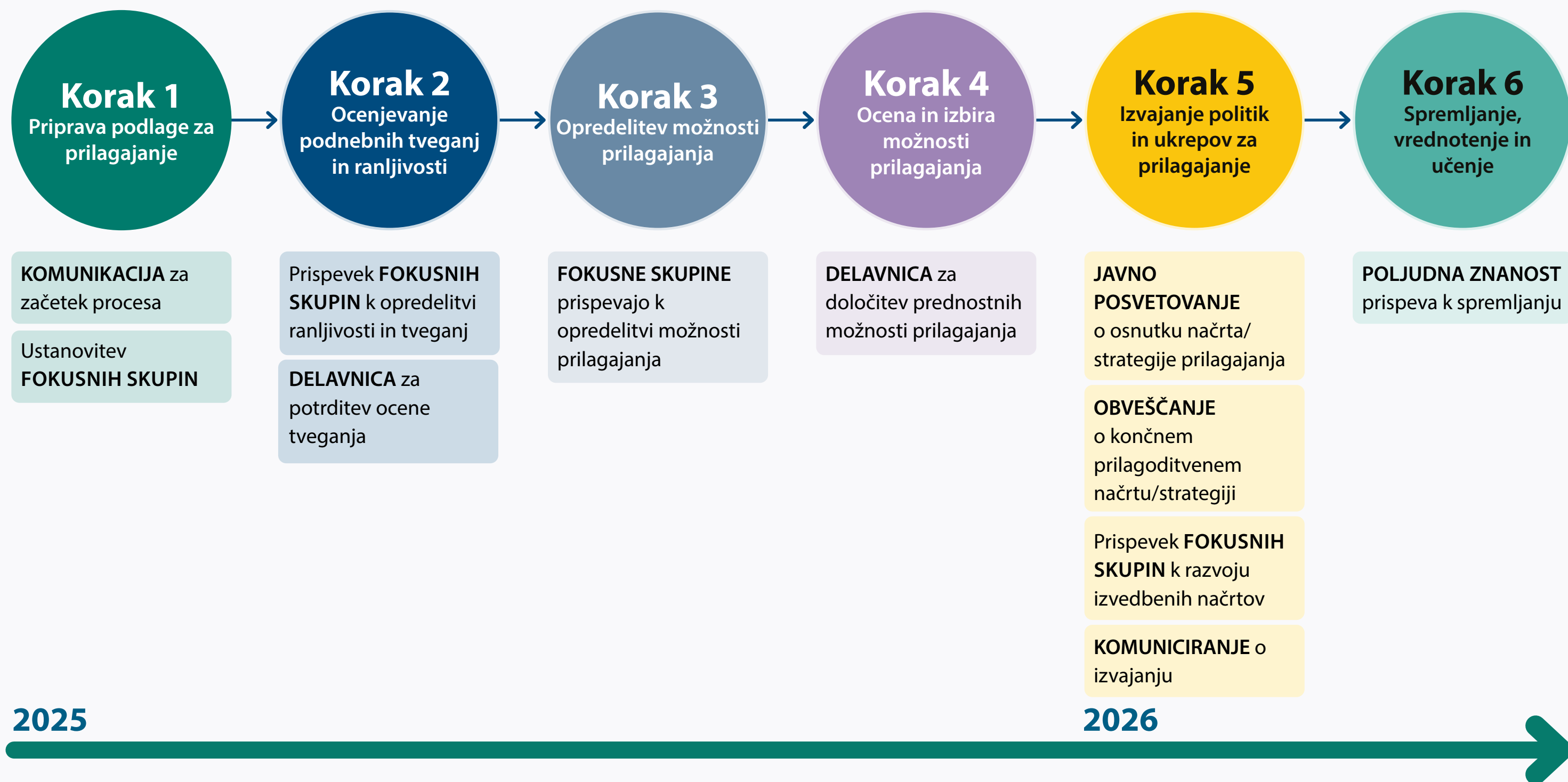
ZAGOTOVITE UČINKOVITO KOMUNIKACIJO

- Določite ključna sporočila, ciljne skupine in ustrezne komunikacijske kanale za vsak korak znotraj orodja RAST.
- Prilagodite komunikacijo tako, da odraža prioritete, skrbi in motive deležnikov.
- Uporabljajte jasne, privlačne in vizualno učinkovite oblike sporočanja za boljše razumevanje in večjo vključenost.

Srečanje deležnikov občinskega sveta za podnebne ukrepe Torres Vedras (CMAC), marec 2024

Slika 2. Primer strategije vključevanja in komuniciranja, ki podrobno opisuje dejavnosti sodelovanja v različnih fazah orodja RAST

KORAKI 2, 3 IN 4: OCENA PODNEBNIH TVEGANJ IN RANLJIVOSTI TER IDENTIFIKACIJA, OCENA IN IZBIRA MOŽNOSTI PRILAGAJANJA

Kako brati to poglavje:

Začnite s pregledom ciljev, da boste razumeli osredotočenost tega poglavja, ki pojasnjuje, kako lahko vključite deležnike v 2., 3. in 4. koraku okvira RAST. Ti koraki ponujajo priložnosti za pridobivanje mnenj in potrjevanje vaših ocen podnebnih tveganj ter možnosti prilagajanja. V tem poglavju so predstavljene konkretne participativne dejavnosti in pripadajoča orodja, s katerimi lahko dosežete, povežete in vključite deležnike.

Cilji tega poglavja:

- Pojasniti, kako se lahko deležnike in prebivalce vključi v posvetovanje v 2., 3. in 4. koraku orodja RAST.
- Izpostaviti participativne dejavnosti in pripadajoča orodja za vključevanje deležnikov in prebivalcev, vključno s primeri dobrih praks.
- Poudariti pomen upravljanja pričakovanj za podporo odločanju in vzpostavljanju soglasij skozi vse te korake, s posebnim poudarkom na ranljivih skupinah.

KORAKI 2, 3 IN 4:

OCENA PODNEBNIH TVEGANJ IN RANLJIVOSTI TER IDENTIFIKACIJA, OCENA IN IZBIRA MOŽNOSTI PRILAGAJANJA

FOKUSNE SKUPINE IN DELAVNICE

Skupinske razprave omogočajo pridobivanje mnenj in potrditev za posamezne sektorje ali tematska področja, zlasti s strani tistih, ki so zanje odgovorni, pristojni ali imajo specifično strokovno znanje iz javnega, zasebnega in nevladnega sektorja. Združevanje teh posameznih skupin v skupnih delavnicah ponudi priložnost za prepoznavanje in usklajevanje sinergij ter morebitnih nasprotij med sektorji in temami. To vključuje tudi obravnavo posrednih vplivov, verižnih učinkov ter tveganj za napačno prilagajanje.

Za izmenjavo znanja, družbeno učenje in soustvarjanje novih idej so priporočljivi formati delavnic, kot so **World Café**, **Fish Bowl**, igre vlog in **Pro Action Café**. Ti pristopi ustvarjajo odprt in interaktiven prostor za dialog.

ANKETE MED PREBIVALCI

Ankete lahko razvijete za posvetovanje s prebivalci o njihovem dojemanju, skrbih in motivacijah v zvezi s podnebno ranljivostjo, tveganji in možnostmi prilagajanja. Primeri vključujejo **anketo o podnebnih spremembah v Valladolidu (Španija)**, **anketo projekta KNOWING EU o soočanju s podnebnimi spremembami** ter **anketo med prebivalci v okviru projekta IMPETUS**, izvedeno v sedmih bioklimatskih regijah po Evropi. Razumevanje kolektivnega dojemanja, skrbi in motivacij je ključno za uspešno pripravo in izvajanje strategije ali načrta prilagajanja na podnebne spremembe. Takšne ankete vam lahko ponudijo dragocene vpoglede v morebitne ovire pri izvajanju ukrepov in vam pomagajo, da strategijo oziroma načrt oblikujete v skladu s potrebami in pričakovanji prebivalcev, s čimer povečate njeno ustreznost in podporo v skupnosti.

ŽIVI LABORATORIJI (LIVING LABS)

Živ laboratorij je realno okolje za preizkušanje, v katerem se rešitve soustvarjajo, preizkušajo in izpopolnjujejo v sodelovanju z deležniki. Omogoča skupno ocenjevanje podnebnih tveganj in možnosti prilagajanja z osebami, ki so izpostavljene tveganjem ali bi lahko imele koristi od predlaganih rešitev.

Dober primer je evropski projekt **FEAST**, ki uporablja eksperimentalna okolja, osredotočena na uporabnike, za vključevanje ranljivih skupin ter pridobivanje njihovih vpogledov pri odpravljanju ekonomskih in geografskih ovir za sprejemanje trajnostne prehrane. Drugi projekti, kot sta **CALM-EY** in **EMBRACE** v Litvi, Italiji in Grčiji, se osredotočajo na preoblikovanje **podnebne tesnobe** v opolnomočenje. Naslavljajo čustvene odzive na podnebne spremembe in spodbujajo vzajemno učenje ter odpornost skupnosti. Ti živi laboratoriji tesnobo pretvarjajo v proaktivno delovanje, pri čemer čustveno dobrobit vključujejo v oceno ključnih tveganj in ranljivosti, postavljanje prioritet in ciljev prilagajanja ter izbor ustreznih ukrepov – vse to s pomočjo usmerjenega facilitiranja in krepitve skupnostne vloge.

PARTICIPATIVNA ORODJA

Na voljo je množica preverjenih participativnih orodij (npr. **MSP Guide**), ki jih je mogoče uporabiti v skupinskih razpravah ali delavnicah z deležniki za pridobivanje mnenj in napredovanje skozi 2., 3. in 4. korak. Orodja, kot so oblikovanje vizij (visioning), pentagonalna analiza težav (**Pentagonal Problem**), **participativno kartiranje**, **študijski krogi** in kognitivno kartiranje, so posebej uporabna pri iskanju skupnih izhodišč med različnimi udeleženci. Poleg teh participativnih orodij so na voljo tudi strukturirani formati, kot so laboratoriji za sodelovalne inovacije (collaborative innovation labs), ki nudijo namensko okolje za soustvarjanje in prototipiranje rešitev med ključnimi deležniki – od predstavnikov civilne družbe, raziskovalcev, oblikovalcev politik do podjetij. Ti laboratoriji spodbujajo ustvarjalno reševanje problemov z medsektorskim sodelovanjem in postopnim preizkušanjem. Druga možnost so hekathoni – intenzivni, časovno omejeni dogodki, kjer raznolike skupine hitro oblikujejo in preizkušajo inovativne rešitve za konkretne izzive. Združujejo tehnične strokovnjake, izvajalce, odločevalce in omogočajo hiter razvoj praktičnih strategij za prilagajanje.

Na voljo so tudi orodja, ki vam pomagajo pri upravljanju pričakovanj glede vlog in ambicij deležnikov, vključevanju različnih pogledov v odločanje ter gradnji soglasja za ukrepanje pri določanju prioritet in izbiri možnosti prilagajanja. Med ta orodja sodijo **participativna večkriterijska analiza** (MCA), **odprti forumi** in metoda **round-robin**. Participativna večkriterijska analiza omogoča, da so deležniki dejavno vključeni v opredeljevanje meril za vrednotenje, določanje njihove relativne pomembnosti in ocenjevanje različnih možnosti prilagajanja. Skozi delavnice, deliberativne razprave in interaktivne vaje lahko deležniki – vključno z odločevalci, lokalnimi skupnostmi, podjetji in raziskovalci – izrazijo svoje prioritete in skupaj oblikujejo skupno razumevanje najučinkovitejših in izvedljivih strategij prilagajanja. To participativno orodje je ključno zlasti za 4. korak orodja RAST, saj zagotavlja, da so odločitve sprejete na podlagi več perspektiv, povečujejo legitimnost ter spodbujajo lokalno lastništvo nad izbranimi ukrepi.

Tabela 2 predstavlja druge participativne dejavnosti. Pri izbiri ustreznih metod vključevanja in komuniciranja v korakih 2, 3 in 4 naj vas vodijo cilji, ki jih želite doseči z vključevanjem deležnikov in prebivalcev.

Ustanovno srečanje občinskega sveta Setúbala za okolje (CME), september 2024

KORAKI 2, 3 IN 4:

OCENA PODNEBNIH TVEGANJ IN RANLJIVOSTI TER IDENTIFIKACIJA, OCENA IN IZBIRA MOŽNOSTI PRILAGAJANJA

Tabela 2. Priporočene participativne dejavnosti za vključevanje deležnikov in prebivalcev v korakih 2, 3 in 4: Ocena podnebnih tveganj in ranljivosti ter identifikacija, ocenjevanje in izbira možnosti prilagajanja

Dejavnost sodelovanja	Ciljna skupina	Zakaj uporabiti to dejavnost v korakih 2, 3 in 4?	Razmisleki	Primeri uporabnih orodij, dobrih praks in izkušenj
Participativna delavnica	Zainteresirane strani; državljani	ugotavljanje podnebnih tveganj in ranljivosti (2. korak), raziskovanje možnosti prilagajanja (3. korak) ter ocenjevanje/izbira ukrepov (4. korak) s spodbujanjem vzajemnega učenja, aktivnim poslušanjem ter posebnimi orodji in tehnikami spodbujanja.	Izzivi pri usklajevanju in olajševanju	Uporabna orodja Ustvarite svojo prihodnost - participativna delavnica za oblikovanje ciljev za prizadevanja za prilagajanje podnebnim spremembam; simulacije igranja vlog za odločanje o podnebnih spremembah; podpora odločitvam o prilagajanju z načrtovanjem scenarijev; Priročnik o tem,, različica 5 TransformAr kako organizirati participativno delavnico, ki se uporablja v različnih regijah in mestih v Evropi. Dobre prakse in izkušnje Projekt "Scenariji za trajnostno Evropo do leta 2050"; participativne delavnice projekta EU REXUS; delavnica o izzivih in priložnostih za prilagajanje podnebnim spremembam v okviru programa Copernicus, opazovanja Zemlje in političnega okolja; projekt ISWEL, načrtovanje prilagajanja na podlagi scenarijev.
Fokusne skupine	Državljani	Učinkovito za poglobljeno razpravo za podrobno preučitev podnebnih tveganj (korak 2), zbiranje podatkov o možnih možnostih prilagajanja (korak 3) in izpopolnjevanje meril za izbor (korak 4).	Morda ne predstavlja stališč širše skupnosti	Uporabna orodja EIP-AGRI 46 Fokusne skupine; Fokusna skupina o "prehodnih načrtih za blažitev podnebnih sprememb". Dobre prakse in izkušnje Fokusna skupina CREST o odpornosti mestne infrastrukture na podnebne spremembe v Bordeauxu.
Kampanja za ozaveščanje	Zainteresirane strani; državljani	Pomembno za oblikovanje dokazne podlage, ozaveščanje javnosti in izmenjavo informacij o podnebnih tveganjih (korak 2). spodbujanje potencialnih možnosti prilagajanja (korak 3) in zagotavljanje podpore zainteresiranih strani za izbrane ukrepe (korak 4).	Potreben je stalen trud za ohranjanje vključenosti	Dobre prakse in izkušnje Kampanja Evropske komisije "Ti nadzoruješ podnebje"; kampanja za ozaveščanje javnosti "Nizozemska živi z vodo" (videoposnetek); program varčevanja z vodo v Zaragozi.
Anketa za državljane	Državljani	zbiranje širokega spektra mnenj o podnebnih tveganjih in ranljivosti (korak 2), ugotavljanje podpore možnostim prilagajanja (korak 3) in informiranje o izbiri ukrepov (korak 4).	Omejena globina vpogledov, morebitna pristranskost, specifične skupnosti, ki jih je treba doseči	Dobre prakse in izkušnje Ankete o zaznavanju podnebja, ki so jih izvedle lokalne uprave, kot je anketa, ki jo je izvedel projekt IMPETUS, ga financira EU ki; odprto posvetovanje o strategiji EU za prilagajanje podnebnim spremembam Evropske komisije; ankete državljanov v Dresdnu in Valladolidu; anketa projekta KNOWING EU.
Živi laboratoriji	Zainteresirane strani; državljani	Skupna ocena podnebnih tveganj in možnosti prilagajanja v realnem okolju (2. in 3. korak) ter iterativno izpopolnjevanje izbranih ukrepov (4. korak).	Kompleksna namestitve, zahteva stalno upravljanje	Dobre prakse in izkušnje Združenje EuCliPa za podnebje in njegove laboratorije; živi laboratoriji za prilagajanje podnebnim spremembam projekta Score; živi laboratoriji ECO-READY; živi laboratoriji I-CISK, ki razvijajo podnebne storitve, osredotočene na človeka, z akcijskimi raziskavami v žariščih podnebnih sprememb v Evropi in Afriki.
Hackathoni	Zainteresirane strani	oblikovanje inovativnih možnosti prilagajanja (korak 3) in skupna ocena možnih ukrepov (korak 4).	intenzivna časovna angažiranost, zahteva olajševanje	Dobre prakse in izkušnje Hekaton za razvoj tehnoloških rešitev na področju podnebja, kot so windeurope hackathon, climate hackathon in za državljane in raziskovalce; pobuda "EU Sparks for Climate" organizira vrsto spletnih hekatonov v več državah.
Sodelovalna analiza glede na več meril	Zainteresirane strani	Ključnega pomena za izpopolnjevanje, ocenjevanje in izbiro možnosti prilagajanja na podlagi dogovorjenih meril (korak 4) v skupnem postopku odločanja.	Potrebno je strokovno znanje o merilih in analizi	Uporabna orodja BCNUEJ, Participativna pomoč za večkriterijsko odločanje (MCDA).

KORAK 5: IZVAJANJE POLITIK IN UKREPOV PRILAGAJANJA

Kako brati to poglavje:

Začnite s pregledom ciljev, da boste razumeli pomen vključevanja deležnikov pri 5. koraku orodja RAST, ki je osredotočen na izvajanje. Predlagane so participativne dejavnosti in praktična orodja, ki vam lahko pomagajo pri vključevanju in komuniciranju z deležniki ter prebivalci pri pripravi strategij prilagajanja, načrtov in finančno ovrednotenih izvedbenih načrtov, iskanju virov financiranja ter pri izvajanju prilagoditvenih ukrepov.

Cilji tega poglavja:

- Pojasniti, kako je mogoče v 5. koraku orodja RAST vključiti deležnike iz javnega, zasebnega in nevladnega sektorja ter prebivalce.
- Izpostaviti participativne dejavnosti za pripravo finančnih ocen izvedbenih načrtov, prepoznavanje virov financiranja ter vključevanje ključnih javnih in zasebnih deležnikov v izvajanje politik.
- Predstaviti orodja, primere okvirov in izkušenj za sodelovanje in gradnjo soglasja, pripravo participativnih proračunov ter druge pristope, ki spodbujajo strukturiran dialog in skupinsko delo za uspešno izvedbo ukrepov prilagajanja.

IZVEDBENI AKCIJSKI NAČRTI ZA PRILAGAJANJE

Pri pripravi izvedbenih načrtov je pomembno vključiti:

- Operativne vodje iz javnega, zasebnega ali nevladnega sektorja, ki bodo odgovorni ali pristojni za njihovo izvajanje
- Strokovnjake s specifičnim znanjem, npr. s področja standardov, tehničnih specifikacij ali dobrih praks,
- Deležnike in prebivalce, ki lahko na kakršen koli način prispevajo k izvedbi načrtov.

Pomembno je tudi, da obvestite vse prebivalce, ki jih lahko izvajanje teh načrtov neposredno ali posredno prizadene ali jim prinese koristi.

PARTICIPATIVNI PROCESI, RAZVITI V PROJEKTIH, FINANCIRANIH IZ SREDSTEV EU

Izvedbeni akcijski načrti za prilagajanje, vključno z morebitnim razvojem podpornega okolja (npr. zakonodaje, predpisov, politik, strategij, načrtov ali spodbud), so lahko proces, v katerem različni udeleženci razpravljajo in se posvetujejo o konkretnih vprašanjih z namenom zagotoviti vključujoč in strukturiran dialog. Tak proces lahko vključuje omogočanje informiranih razprav, gradnjo soglasja ter vključevanje različnih perspektiv, da so sprejeti ukrepi in načrti celoviti in široko podprti. Lahko si ogledate primere okvirov, razvitih v projektih, financiranih iz sredstev EU, kot sta **PHOENIX** in **REAL DEAL**, ter orodja za vključevanje, kot je **dialog v skupnosti**. Med drugimi uporabnimi pristopi so tudi kampanje za podnebno zagovornišтво in participativne raziskave, utemeljene v skupnosti (Community-Based Participatory Research), ki spodbujajo vključevanje in skupno odločanje.

ZELENI PARTICIPATIVNI PRORAČUNI

Za pripravo finančno ovrednotenih izvedbenih načrtov lahko v 5. koraku izvedete soodločitveni proces, ki ga dopolnite z **zelenim participativnim proračunom**. Ta pristop so uspešno uporabili v **Lizboni** in **Barceloni**, kjer so prebivalci neposredno sodelovali pri razporejanju sredstev za podnebne projekte. Za zbiranje raznolikih vpogledov in idej deležnikov glede ustreznih virov financiranja za izvajanje politik prilagajanja na podnebne spremembe lahko uporabite različne participativne dejavnosti, kot so participativno proračuniranje, delavnice z deležniki, deliberativni forumi, fokusne skupine, participativne raziskave v skupnosti ali javna srečanja. Za boljše razumevanje možnosti financiranja ta **vodnik** predstavlja različne vire in instrumente, kot so nepovratna sredstva, javno-zasebna partnerstva, množično financiranje in filantropski skladi, pri čemer so za vsak vir predstavljene koristi, ki podpirajo premišljeno odločanje.

POBUDE

V 5. koraku lahko sodelujete z obstoječimi lokalnimi akcijskimi skupinami in mrežami (na primer mreža AdaptLocal in pobuda **mestnega sveta v Cascaisu** na Portugalskem) ali spodbujate njihovo ustanovitev, če še niso ustanovljene. Poleg tega lahko pri izvajanju ukrepov prilagajanje uporabite **spodbude**, kot so instrumenti okoljske politike (EPI) ali Nudge (glejte na primer **projekt EU Nudge za energetske učinkovitost**), in tudi mikrodotacije, ki lahko spodbudijo spremembo vedenja in podprejo skupne cilje (glej tabelo 3).

KORAK 5:**IZVAJANJE POLITIK IN UKREPOV PRILAGAJANJA**

Tabela 3. Priporočene participativne dejavnosti za vključevanje deležnikov in prebivalcev pri 5. koraku: Izvajanje politik in ukrepov prilagajanja

Dejavnost sodelovanja	Ciljna skupina	Zakaj uporabiti to orodje v koraku 5?	Razmisleki	Primeri uporabnih orodij, dobrih praks in izkušenj
Zeleni participativni proračun	Državljeni	Skupno odločanje o dodeljevanju proračunskih sredstev z vključevanjem državljanov, da se zagotovi uporaba sredstev za prilagoditvene ukrepe. Pomaga pri določanju prednostnih ukrepov na podlagi potreb skupnosti in kontekstualnih vidikov.	Kompleksnost pri pripravi proračuna in finančnem upravljanju	Uporabna orodja Teorija sprememb participativnega proračuna kot orodje za razumevanje sprememb. Dobre prakse in izkušnje Izkušnje zelenega participativnega proračuna na Škotskem , v Lizboni , v Barcelona .
Zagovorništvo podnebnih sprememb	Zainteresirane strani; državljani	Zagovarjanje vključevanja načrtov za prilagajanje v širše politike, ozaveščanje in zagotavljanje politične podpore za prilagoditvene ukrepe.	Potrebne so dobre komunikacijske strategije.	Uporabna orodja Opis strategij zagovorništva v programu Climate-ADAPT . Dobre prakse in izkušnje Climate Chance Europe 2024 Wallonia Summit. Evropski register transparentnosti - Evropski parlament.
Spodbude	Zainteresirane strani; državljani	Izvajanje spodbud za spodbujanje sprememb vedenja ter motiviranje in vključevanje zainteresiranih strani in državljanov v izvajanje in sprejemanje prilagoditvenih ukrepov.	Potrebno je učinkovito spremljanje in ocenjevanje.	Uporabna orodja Opis ekonomskih spodbud za spremembo vedenja v programu Climate-ADAPT . Projekt WEATHER , ki ga financira 7. okvirni program, ter spodbude za prilagajanje prometa in njihov potencialni učinek. Pregled ekonomskih instrumentov v projektu EU EPI-Water .
Javna srečanja	Zainteresirane strani; državljani	Izmenjava informacij o načrtih za prilagajanje in zbiranje skupnih prispevkov za sprejemanje odločitev. To zagotavlja preglednost in široko vključenost skupnosti.	Možnost nizke udeležbe, potrebna je dobra podpora	Dobre prakse in izkušnje Plenarno zasedanje Benidorma mestnega sveta za načrt prilagajanja podnebnim spremembam. Javni Svetovni gospodarski forum: weforum . Zvezno mesto Bonn v sodelovanju z organizacijo ICLEI gosti globalni forum Drzna mesta, ki mestnim voditeljem in odločevalcem omogoča, da se spopadejo z izrednimi podnebnimi razmerami.
Participativno raziskovanje na ravni skupnosti (CBPR)	Državljeni	Vključiti državljane v skupno analizo prilagoditvenih ukrepov in podpreti vzajemno učenje z razvojem bolj informiranih in sprejetih prilagoditvenih ukrepov.	Potrebno je močno sodelovanje skupnosti.	Uporabna orodja Zbirka orodij Univerze v Gironi, vključno s CBPR . CBPR švedskega mednarodnega centra za lokalno demokracijo .
Lokalna skupina za podnebne ukrepe	Državljeni	Vključite lokalne skupine za podnebne ukrepe, da vključite skupnosti in olajšate vzajemno učenje. To podpira razvoj in izvajanje lokalnih strategij prilagajanja.	Potrebna sta trajna motivacija in usklajevanje	Uporabna orodja Lokalna skupina za podnebne ukrepe .
Javno-zasebna partnerstva (PPP)	Zainteresirane strani	Partnerstva med vladami, lokalnimi organi in podjetji za sofinanciranje in izvajanje projektov prilagajanja podnebnim spremembam.	Skupno financiranje in strokovno znanje. Tveganje zapletenih pogajanj.	Dobre prakse in izkušnje Pregrada čez Temzo (Združeno kraljestvo) s partnerstvom za zaščito Londona pred poplavami zaradi plimovanja.

KORAK 6: SPREMLJANJE, VREDNOTENJE IN UČENJE

Kako brati to poglavje:

Začnite s pregledom ciljev, ki so usmerjeni v vključevanje deležnikov pri 6. koraku orodja RAST, ki zajema spremljanje in vrednotenje izvajanja načrtov za prilagajanje na podnebne spremembe. Poglavje vsebuje orodja ter uspešne in vplivne projekte, ki lahko spodbudijo vključevanje javnosti in soustvarjanje, vzajemno učenje ter podporo prizadevanjem za spremljanje.

Cilji tega poglavja:

- Pojasniti, kako lahko v 6. koraku okvira RAST vključite deležnike iz javnega, zasebnega in nevladnega sektorja ter prebivalce.
- Razložiti, kako izvajati spremljanje procesov, rezultatov in učinkov ter kako se spoprijeti z izzivi, povezanimi s časovnimi okviri in težavami pri pripisovanju rezultatov.
- Izpostaviti orodja za spodbujanje vključevanja, vzajemnega učenja in podpore prizadevanjem za spremljanje.
- Predstaviti primere uspešnih projektov, ki prikazujejo javno sodelovanje pri spremljanju napredka, zmanjševanju ranljivosti ter zagotavljanju dolgoročne vključenosti in kakovosti podatkov.

Korak 1
Priprava podlage
za prilagajanje

Korak 2
Ocenjevanje
podnebnih
tveganj in
ranljivosti

Korak 3
Opredelitev
možnosti
prilagajanja

Korak 4
Ocena in izbira
možnosti
prilagajanja

Korak 5
Izvajanje politik
in ukrepov za
prilagajanje

Korak 6
Spremljanje,
vrednotenje in
učenje

Spremljanje izvajanja načrta prilagajanja na podnebne spremembe z osredotočanjem na izvedbo procesov in doseženih rezultatov je razmeroma enostavno. Veliko večji izziv pa predstavlja spremljanje učinkov prilagajanja (tj. sprememb v občutljivosti in prilagoditveni sposobnosti ter s tem podnebne ranljivosti, pa tudi sprememb v izpostavljenosti ranljivosti in s tem podnebnih tveganj), zaradi:

- Časa, ki je potreben za izvedbo prilagoditvenih ukrepov zaradi njihovega obsega in kompleksnosti.
- Dolgotrajnosti dozorevanja prilagoditvenih ukrepov in časovnega zamika do pojava merljivih učinkov, kot to na primer velja za drevesa in njihove ekosistemske storitve.
- Težav pri pripisovanju izidov posameznim prilagoditvenim ukrepom zaradi številnih motečih dejavnikov, ki lahko delujejo na različnih ravneh, ter težav pri iskanju resnično primerljivih situacij.
- Dolžine obdobja, v katerem je treba spremljanje izvajati, kar odpira praktična vprašanja glede dolgoročnega financiranja in uporabe dosledne metodologije za pridobivanje primerljivih podatkov. Zaradi teh izzivov so uspešni dolgoročni programi spremljanja redkost.

Redno poročanje o napredku pri izvajanju načrta prilagajanja na podnebne spremembe odločevalcem in deležnikom pripomore k gradnji zaupanja in krepitvi vaše sposobnosti prilagajanja. Z aktivnim vključevanjem deležnikov v 6. koraku zagotovite, da strategije prilagajanja ostajajo dinamične, na dokazih utemeljene, pregledne, sodelovalne in prilagojene konkretnim okoliščinam.

VKLJUČEVANJE DELEŽNIKOV IN PREBIVALCEV V SPREMLJANJE IN VREDNOTENJE PRILAGAJANJA NA PODNEBNE SPREMEMBE

Vključevanje deležnikov in prebivalcev v tem koraku pripomore k vzpostavitvi skupnega razumevanja napredka pri prilagajanju, spodbuja sodelovanje, krepi zaupanje ter spodbuja aktivno udeležbo pri dopolnjevanju in izvajanju strategij prilagajanja na podnebne spremembe. Takšna vključenost zagotavlja, da so prizadevanja za spremljanje vključujoča, pregledna in odzivna na spreminjajoča se podnebna tveganja.

Kako vključiti deležnike:

- Spodbujajte skupno spremljanje: Javne oblasti, zasebni sektor in civilna družba lahko sodelujejo pri spremljanju napredka in merjenju učinkov prilagajanja. Pomembno je jasno opredeliti vloge (kdo poroča katere podatke, kako pogosto ipd.), da se okrepi odgovornost.
- Omogočite izmenjavo podatkov in učeča se omrežja: To lahko dosežete z vzpostavitvijo postopkov in platform za deljenje spoznanj, dobrih praks in naučenih lekcij med različnimi sektorji in skupnostmi z namenom krepitve podnebne odpornosti.
- Uporabljajte participativne metode vrednotenja: Deležniki in prebivalci so lahko vključeni v vrednotenje učinkovitosti prek strukturiranih povratnih srečanj, participativnih presoj ali pristopov, kot je pripovedovanje zgodb, ki zajemajo kvalitativne vpoglede.

POLJUDNA ZNANOST

Poljudna znanost, ponuja pomemben pristop v 6. koraku za vključevanje javnosti pri spremljanju podnebno povezanih spremenljivk (uporabna tudi v 2. koraku), prispevanju podatkov v realnem času ter krepitvi sodelovanja med oblastmi in skupnostmi. Poljudna znanost je oblika znanstvenega raziskovanja, ki vključuje sodelovanje običajnih ljudi ali neprofesionalnih znanstvenikov pri zbiranju in analizi podatkov. Gre za način pridobivanja podatkov od državljanov in skupaj z njimi ter izvajanja teh raziskav na participativen način. Vključevanje prebivalcev spodbuja vzajemno učenje, skupno analizo ter izboljšuje ozaveščenost o podnebnih tveganjih in učinkovitosti izvedenih rešitev.

Kako vključiti prebivalce v spremljanje prilagajanja na podnebne spremembe:

- Določite smiselne vloge za sodelovanje in zagotovite jasna navodila, kako lahko prebivalci prispevajo (npr. spremljanje temperature, poročanje o poplavah, zaznavanje vplivov podnebnih sprememb na biotsko raznovrstnost).
- Zagotovite kakovost in doslednost podatkov v skladu z metodologijo znanosti, ki vključuje prebivalce, z usposabljanji, dostopnimi orodji in mehanizmi za preverjanje, da se ohrani zanesljivost prispevkov.
- Ohranjajte vključenost skozi čas z mehanizmi za deljenje rezultatov in povratnimi informacijami o tem, kako podatki prebivalcev prispevajo k oblikovanju politik in spodbujajo dolgoročno sodelovanje.

Primeri državljskih znanstvenih pobud so **projekt ScienceUs**, evropski soustvarjalni laboratoriji **NEWSERA**, projekt **Hackair** o kakovosti zraka, **projekt AGORA** EU in njegova uporaba državljske znanosti ter **Evropsko združenje za državljansko znanost (ECSA)**, ki zagotavlja vire in predstavlja projekte participativnega spremljanja.

VKLJUČEVANJE ZASEBNEGA SEKTORJA V SPREMLJANJE IN VREDNOTENJE

Podjetja imajo ključno vlogo pri spremljanju podnebnih tveganj, ocenjevanju učinkov prilagoditvenih ukrepov ter vključevanju odpornosti v svoje poslovanje. Vključevanje zasebnega sektorja v ta korak lahko spodbuja inovacije, odpira priložnosti za naložbe in krepi sodelovanje med javnim in zasebnim sektorjem.

Kako vključiti podjetja v spremljanje, vrednotenje in učenje:

- Ankete in mehanizmi za povratne informacije: Lokalne oblasti, panožna združenja ali pobude več deležnikov lahko skupaj oblikujejo **ankete** za oceno ukrepov prilagajanja v zasebnem sektorju, prepoznavanje vrzeli in spremljanje napredka skozi čas. Na primer, Avstrija je uporabila ankete za vrednotenje prizadevanj za zmanjševanje poplavnega tveganja ter pridobila vpoglede v prispevek zasebnega sektorja in možnosti za izboljšave.

- Soustvarjanje nadzornih plošč za spremljanje: Digitalne platforme, oblikovane v sodelovanju več deležnikov, lahko služijo za prikaz podnebnih tveganj, napredka pri prilagajanju in sektorsko specifičnih ranljivosti. V Italiji so organi za porečja razvili **nadzorne plošče** za poplavna tveganja, ki vključujejo zavarovalnice, investitorje in odločevalce v proaktivno upravljanje tveganj.
- Spodbujanje prilagodljivih poslovnih strategij: Podjetja lahko sodelujejo v skupinah za učno izmenjavo, sektorskih dialogih ali inovacijskih laboratorijih, kjer skupaj razvijajo in prilagajajo svoje pristope na podlagi spreminjajočih se tveganj in izmenjave izkušenj.

■ Publications Office
of the European Union

Več informacij:

Prilagajanje podnebnim spremembam
– Evropska komisija (europa.eu)

Portal misije EU za prilagajanje
podnebnim spremembam (europa.eu)

Misijska platforma [https://futurium.
ec.europa.eu/en/eu-mission-
adaptation-community/](https://futurium.ec.europa.eu/en/eu-mission-adaptation-community/)

#EUmissions

#HorizonEU

#MissionClimateAdaptation